

Heta Aali, Mila Oiva ja Anna Ristilä

Suomalainen, ruotsalainen, normanni vai slaavi?

Venäjän perustaja Rurikin alkuperä suomalaisissa ja venäläisissä

2000-luvun verkkokeskusteluissa

Historiaa käytetään identiteettien muokkaamiseen valtiollisen politiikan, muistomerkkien ja koulutuksen ohella myös populaarin yhteiskunnallisen keskustelun piirissä.¹ Esimerkiksi keskustelut verkon eri alustoilla muovaavat menneisyyskäsitteitä ja liittyvät usein identiteettiin ja ajankohtaiseen politiikkaan. Myös kehittyvä ja kaupallistuva tiede avaa uusia keskusteluja identiteettipolitiikan kentällä. Kuluttajille suunnatut DNA-menetelmät houkuttelevat lupauksilla kenen tahansa sukupuun tai etnisen taustan selvittämisestä. DNA-testit kiinnostavat myös suomalaisia kuluttajia, jotka haluavat löytää juurensa.² Samanaikaisesti internet ja sosiaalinen media mahdollistavat identiteetti-keskustelujen kierron kielellisten ja valtiollisten rajojen yli.

Uusista teknologisista avauksista huolimatta populaarin historiakulttuurin kysymykset kansakunnan alkuperästä ja roolista historiassa pohjautuvat 1800-luvun nationalistisiin ja kansallisromanttisiin historiantulkintoihin. 1900-luvun historian tulkinnat ovat usein identiteetin muodostamisen keskiössä niin Suomessa kuin Venäjälläkin, ja varhaiskeskiajalla eräänlaisena kansakunnan alkukotina on tärkeä roolinsa kummassakin maassa.³ Venäjällä varhaiskeskiajan⁴ historia on ollut läsnä myös kansakunnan omakuvan rakentamisessa, historiapolitiikassa,

muistamisen kulttuurissa, erilaisten sosiaalisten ryhmien muistamisen tavoissa ja poliittisessa propagandassa.⁵

Tässä artikkelissa tarkastelemme millaisia merkityksiä varhaiskeskiaikaisen Rurikin hahmolle annetaan suomen- ja venäjänkielisissä 2000-luvun verkkokeskusteluissa. Ne keskittyvät usein Rurikin alkuperän ympärille ja keskustelijat pyrkivät määrittelemään oliko hän slaavi, skandinaavinen "normanni", suomalainen vai ruotsalainen. Tarkastelemme mistä lähteistä tietoa ammennetaan ja millaisia ovat keskustelujen erot ja yhtäläisyydet. Osoitamme, että tiedon leviäminen verkossa ja kansalaisten saataville tullut kaupallinen geenitestausta ovat tuoneet uusia kerroksia keskusteluun, joka kuitenkin kilpistyy ikaikaiseen oman "kansan" ja identiteetin pohtimiseen. Utta tutkimuksessamme on, että tarkastelemme keskiaikaiseen henkilöhaamoon liittyviä kieli- ja kulttuurirajat ylittäviä verkkokeskusteluja, ja sitä kuinka keskustelijat rakentavat niiden avulla omaa kansallisuuteen kytkeytynyttä identiteettiään.

Artikkelin tutkimusaineisto pohjautuu suomen- ja venäjänkielisiltä verkkosivuilta, foorumkeskusteluista ja blogiteksteistä vuosina 2019–2020 louhittuihin aineistoihin sekä yksittäisiin, kohdistuen haettuihin teksteihin. Aineiston suomenkielinen osuus muodostuu noin 540 000 ja

1. Haluamme kiittää Elina Salmelaa erinomaisista kommentteista erityisesti geenitesteihin ja -tutkimukseen liittyen.

2. Mitä tapahtui isän isoisälle? *Helsingin Sanomat* 23.2.2021, <https://www.hs.fi/hyvinvointi/art-2000007819593.html> (1.3.2021).

3. Reima Välimäki, Preface. *Medievalism in Finland and Russia and Why It Matters*. Teoksessa Reima Välimäki (toim.) *Medievalism in Finland and Russia. Twentieth- and Twenty-first-century Aspects*. Bloomsbury 2022 (tulossa).

4. Tässä artikkelissa käytetään termiä "keskiajan Venäjä" viittaamaan venäjänkieliseen termiin *Rus'*, jolla tarkoitetaan nykyisen Venäjän alueilla keskiajalla sijainneita valtiomuodostelmia.

5. Alexander Filyushkin, "To Remember Pskov". How the Medieval Republic was Stamped on the National Memory. *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas* 66:4 (2018a), 559–87, 560.

venäjänkielinen 40 000 verkkosivusta. Aineiston keruussa käytetyt tutkijoiden kokoamien Suomen ja Venäjän ”salattua” tai ”todellista” keskiaikaa käsittelevien siemenlinkkien sisältämät tekstit, hyperlinkit ja niiden sisältämät tekstit hyperlinkkeineen kerättiin kolmen askelen päähän Python-ohjelmointikielellä.⁶ Suomen- ja venäjänkieliset aineistot eivät ole yhteismitalliset eivätkä siten suoraan verrattavissa toisiinsa, sillä alun perin lähes kaksi miljoonaa sivua kattaen venäjänkielisestä aineistosta on poistettu epäolennaisuuksia tarkemmin kuin suomenkielisestä aineistosta. Maailmanlaajuisesti verkossa on venäjänkielisiä verkkosivuja huomattavasti suurempi määrä kuin suomenkielisiä,⁷ joten tutkimusaineiston suomenkielinen osuus kattaa suuremman osuuden verkon suomenkielisestä segmentistä kuin venäjänkielinen omasta segmentistään. Samanaikaisesti venäjänkielinen spekulatiivinen historiakulttuuri on suomenkielistä monipuolisempi ja laajemmalle levinnyt ilmiö. Keskustelu Rurikin alkuperästä venäjänkielisessä verkossa on siis merkityksellinen hyvin eri mittakaavassa kuin Suomessa, eikä tarkoituksena ole suoraan vertailla materiaaleja, jotka selkeästi ovat mittakaavaltaan erilaisia.

Artikkelin tutkimusmenetelmänä olemme käyttäneet kriittisen sisältöanalyysin ja tietokoneavusteisten menetelmien yhdistelmää. Olemme tunnistaneet aineistossa toistuvia tekstejä BLAST-ohjelmalla⁸, hakeneet tästä aineistosta merkittävimpiä Rurikia käsitteleviä tekstejä sekä täydentäneet aineistoa kohdennetuilla verkkohauilla. Näin suodattamaamme aineistoa olemme lopuksi tarkastelleet laadullisen lähiluvun keinoin. Tällä menetelmällä olemme päässet

keskittymään sekä suomen- että venäjänkielisen materiaalin edustaviin esimerkkeihin.

Erikielisten aineistojen eroista huolimatta kokonaisuus avaa ainutlaatuisen näkymän 2000-luvun populaariin keskusteluun Suomen ja Venäjän keskiajasta. Fokusoimme tarkastelun intohimoja herättäneeseen aiheeseen – Rurikin alkuperään – ja kysymme, mitä samankaltaisuuksia ja yhteyksiä suomalaisesta ja venäläisestä aineistosta löytyy. Lisäksi tarkastelemme, mitä uusia näkymiä aineisto avaa erityisesti informaalissa piireissä käytyihin, usein epätieteellisiin historiakeskusteluihin. Vastaukset laajentavat historian poliittisen käytön tarkastelua valtiovallan ja formaalien poliittisten toimijoiden tarkastelusta muihin toimijoihin.

Uudet kysymykset Rurikin alkuperästä

Puolimyyttinen Rurik nähdään Venäjän perustajana. 2000-luvulla Rurik on noussut esiin myös suomenkielisissä historia-aiheisissa verkkokeskusteluissa. Keskiaikaisten kronikoiden mukaan varjagi Rurik oli keskiajan Venäjän ensimmäinen hallitsija. Koska alueen myöhempiä valtiomuodostelmia aina Moskovan Venäjältä Neuvostoliittoon ja nyky-Venäjään on pidetty tuolloin syntyneen valtion jatkumona, Rurikin hahmo ja hänen alkuperänsä liittyvät kysymykseen Venäjän valtion alkuperästä. Rurikin alkuperä on herättänyt kiinnostusta ja kiihkeitä debatteja tutkijoiden ja historian harrastajien parissa jo pitkään.⁹ Vuonna 2017 Rurik ja hänen jälkeläisensä olivat venäläisen Facebookin vastineen VKontakten keskiajan historiaan liittyvien suosituimpien hashtagien joukossa.¹⁰ Venäläisen akateemisen tutkimuksen mukaan Rurikilla ja hänen jälkeläisillään

6. Anna Ristilän kehittämä koodi löytyy täältä: <https://github.com/aristila/PHist>.

7. Wikipedian mukaan tammikuussa 2021 noin 8,6% globaaleista verkkosisällöistä oli venäjänkielisiä, heti toiseksi englannin jälkeen, kun taas suomenkielisen aineiston määrä on 29. sijalla 0,1% osuudellaan. Venäjänkielisiä internetkäyttäjiä arvioitiin olevan maaliskuussa 2020 noin 116 miljoonaa. Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/Languages_used_on_the_Internet (26.1.2021).

8. Hannu Salmi, Heli Rantala, Asko Nivala, Aleksi Vesanto, Tapio Salakoski & Filip Ginter, Applying BLAST to Text Reuse Detection in Finnish Newspapers and Journals, 1771–1910. *Proceedings of the NoDaLiDa 2017 Workshop on Processing Historical Language*, 2017, 54–58; Petri Paju, Jäkälän paluu. Jäkälävalistus ja tekstien uudelleenikäyttö historiallisen tutkimusteeman jäsentäjänä. *Ennen & Nyt* 2 (2019).

9. Ks. esim. Hermann F. Hollmann, *Rustringen die ursprüngliche Heimath des ersten russischen Grossfürsten Ruriks und seiner Brüder*. In Commission bey Wilhelm Kaiser 1816, <http://mdz-nbn-resolving.de/urn:nbn:de:bvb:12-bsb10782551-9> (7.5.2021); A. Gorskii, Priglasenie Riurika na kniazhenie i jego mesto v protsesse skladyvanija russkoi gosudarstvennosti. Teoksessa A. A. Gorskii (toim.) *Nachalo russkoi gosudarstvennosti*. Istoricheskie vestnik 148. Biblioteka "Runivers" 2012, 6–23; Aleksandr Khlevov, Sovremennyy antinormanizm kak istriograficheskii fenomenon. Teoksessa *Mavrodinskie chtenija 2018*. Nestor-Istorija 2018, 195–204.

10. Evgeni Rostovtsev & Dmitry Sosnitskii, Srednevekoveye geroi i sobytija otechestvennoi istorii v setevykh resursah. *Natsional'naja pamjat'* (2018), 41–58, 44, 48.

oli merkittävä rooli eri alueiden ryhmittymien yhdistämisessä valtioksi nimeltä Rus.¹¹ Samalla akateeminen näkemys Venäjän valtion synnystä korostaa alueen monietnisyyttä ja ulkomaisten kontaktien, kuten frankkien, viikinkien ja Konstantinopolin, vaikutusta valtion syntyyn.¹² Rurikin historiallisuus on mielenkiintoinen kysymys, josta ei ole yksimielisyyttä. Useat tutkijat suhtautuvat Rurikin historiallisuuteen ja erityisesti hänelle kronikoissa annettuun rooliin varauksella ja korostavat hänen rooliaan keskiaikaisen valtion oikeuttajana.¹³ Venäläinen akateeminen tutkimus lähtee olettamuksesta että Rurik oli historiallinen henkilö, joka oli skandinaavista alkuperää joskaan ei välttämättä Ruotsista.¹⁴ Rurikista ei ole säilynyt jäännöksiä tai esimerkiksi hautapaikkaa, vaikka Rurikin ja hänen oletettujen sukulaistensa hautoja onkin etsitty innokkaasti 1700-luvulta lähtien.¹⁵

Rurikin hahmon ympärille kietoutuu olennaisia Venäjän ja venäläisten alkuperään liittyviä käsityksiä, jotka versovat erityisesti kirjavassa populaarissa historiakirjallisuudessa ja verkko-keskusteluissa. Tutkijat Aleksandr Khlevov ja O. V. Golovashina ovat tarkastelleet yhtä Venäjän valtiollisen historian pisimpään jatkuneista kiistakysymyksistä eli kädenvääntöä Rurikin skandinaavisen alkuperän kiistävän – ja epätieteelliseksi todetun – ”anti-normanniteorian” ja tätä alkuperää puoltavan ”normanniteorian” kannattajien kesken. Akateeminen tutkimus on jo osoittanut 1700-luvun historiankirjoituksen parista läh-

teneen anti-normanniteorian paikkansa pitämättömäksi, mutta teorian kannattajien piirissä olennaista ei ole tutkijoiden mukaan niinkään historiallinen objektiivisuus, vaan menneisyyden tarkastelu venäläiskansallisesta näkökulmasta ja oman kansan suuruuden osoittaminen. Vaikka anti-normanniteoria on nostanut päätään Neuvostoliiton sortumisen jälkeen, tutkijoiden mukaan uusi aika ei ole tuonut keskusteluun mitään uutta.¹⁶

Rurikin ympärille rakentuneet käsitykset voidaan nähdä osana laajempaa mediev alistista eli keskiajan käytön ympärille rakentunutta kulttuuria. Varhaiskeskiajan Venäjän tapahtumiin ja henkilöihin liittyvien myyttien rakentumista populaareissa keskusteluissa tarkastelevat tutkimukset painottavat, että käsityksiin vaikuttavat olennaisesti sen hetkisen yhteiskunnan kulttuuriset ja ideologiset tarpeet.¹⁷ Kati Parppei toteaa *Historiallisen Aikakauskirjan* puheenvuorotekstissä, että laajalle yleisölle suunnatussa venäläisessä historiaviestinnässä keskiaika nähdään 1800-luvun romanttisen nationalismin silmälasien läpi ja populaareihin käsityksiin keskiajan historiasta kietoutuu myöhempien vuosisatojen voimistamia viholliskuvia.¹⁸ Medievalismi ja nationalismi ovat kietoutuneet yhteen 1800-luvulta lähtien ja 2000-luvulla keskiajan feodaalinen Venäjä on nähty poliittisessa retoriikassa ajoittain tulevaisuuden ideaalina valtiomuotona.¹⁹ Tulkintoja keskiajasta ja tapoja käyttää keskiajan historiaa on aina elänyt rinnakkain useita erilaisia, kuten

11. Gorskii 2012, 16, 18, 21, 36; Elena Mel'nikova, "Normanny i dany, rus' i varjagi: skandinavny na zapade i vostokey Evropy". Teoksessa A. A. Gorskii (toim.) *Nachalo russkoi gosudarstvennosti*. Istoricheskii vestnik 148. Biblioteka "Runivers" 2012, 29–30.
12. Mel'nikova 2012, 29–30; Gorskii 2012, 21–22.
13. Jukka Korpela, *Itä-Euroopan historia keskialjalta 1700-luvulle*. Gaudeamus 1999, 41–42; Christian Raffensperger & Norman W. Ingham, Rurik and the First Rurikids. *The American Genealogist* 82 (2007), 1–13; Christian Raffensperger, *Reimagining Europe. Kievan Rus' in the Medieval World, 988–1146*. Harvard University Press 2012.
14. Gorskii 2012, 6–23; Khlevov 2018, 201; Mel'nikova 2012, 36.
15. Venäläisten harrastajien lisäksi esimerkiksi natsi-Saksan joukot etsivät miehitetyn Neuvostoliiton alueelta legendaarista "Rurikin kultaista hautaa" todistaakseen Rurikin saksalaisen alkuperän. Alexander Filyushkin, Mogily i veshchi pervykh drevnerusskih kniazey: ot mifa k faktam i ot faktov k mify. *Stratum Plus. Arheologija i kul'turnaja antropologija* 5 (2018b), 217–33, 223–224, 227; Filyushkin 2018a, 571.
16. O. Golovashina, 'Liubiteli istorii' i istorija dlia liubiteley. Predstavleniya o proshlyem v sotsial'nykh setiakh. *Filosofskie traditsii i sovremennost'* 1:5 (2014), 114–23; Khlevov, 2018, 197–198; Gorskii 2012, 9.
17. Filyushkin 2018b, 218–219; Kati Parppei, *The Battle of Kulikovo Refought. "The First National Feat."* Brill 2017; Alexander Filyushkin, Kogda i zachem stali stavit' pamjatniki istoricheskim personazham Drevnei Rusi? *Drevnaya Rus'. Vo vremeni, v lichnostyah, v ideyah* 7 (2017), 382–397; Evgeni Rostovtsev & Dmitry Sosnitskii, 'Kulikovskii plen'. Obraz Dmitrija Don-skogo v natsional'noi istoricheskoi pamjati. *Quaestio Rossica* 5:4 (2017), 1149–1163; Evgeni Rostovtsev & Dmitry Sosnitskii, Zabytyi Zolotoi Vek: Jaroslav Mudryi i Rus' Jaroslava - Pereomyshleniya XIX - Nachalo XXI v. *Rusyn* 46:4 (2016), 26–43.
18. Kati Parppei, Venäjän keskiaika heijastuu nykypäivään. *Historiallinen Aikakauskirja* 118:2 (2020), 235–236.
19. Dina Khapaeva, Neomedievalism as a Future Society. The Case of Russia. *The Year's Work in Medievalism* 32 (2018), 1–13.

venäjän- ja suomenkieliset aineistomme osoittavat.²⁰

Verkolla ja sosiaalisella medially on tärkeä rooli erilaisten identiteetteihin liittyvien historiakäsitysten leviämisen alustoina. Suomalainen keskiaikaa käsittelevä verkkokeskustelu on hyvin monipuolista ja vaihtelee historian elävöittämisryhmistä *Game of Thrones* -faneihin ja aina äärioikeiston rasistisiin ja toksisiin tulkintoihin viikingeistä ja suomalaisen ”rodun” puhtaudesta.²¹ Reima Välimäki, Olli Seuri ja Anna Ristilä toteavat näennäishistoriallisten keskiaikatulkintojen kiertoa suomalaisessa poliittisten laitojen mediaekosysteemiä tarkastelevassa tutkimuksessaan, että ongelmallisen informaation kierto edistää faktuaalisten totuuksien rapautumista.²² Tutkijat ovat havainneet verkon ja sosiaalisen median kasvaneen merkityksen 2000-luvun historiallisen muistin muotoutumiselle myös Venäjällä. Kehitys on muuttanut populaarin historia-tiedon muodostumisen luonnetta, kun kaikki menneisyydestä kiinnostuneet voivat tuottaa ja levittää tietoa oppiarvoon tai yhteiskunnalliseen asemaan katsomatta.²³ Keskiaikaisten sankarien käsittelyä venäjänkielisessä verkossa tarkastelleet Evgeni Rostovtsev ja Dmitry Sosnitskii ovat osoittaneet, että keskiverto verkkokeskustelijalle historian personifointi on tärkeää ja huomio keskittyy usein henkilöihin, eikä niinkään kehityskuluihin tai tapahtumiin.²⁴ Verkkoon on muodostunut vaihtoehtoisia historiatulkintoja levittäviä ryhmiä, joiden keskeisenä tavoiteena on selittää omaa identiteettiään eikä niinkään menneisyyden todellisuutta.²⁵

Historia-aiheisissa verkkokeskusteluissa ovat viime aikoina vallanneet alaa geeniperimään liittyvät keskustelut. Uusi geenitutkimus onkin erittäin suosittua, koska se pystyy tarjoamaan tietoa niin tutkijoille populaatioiden muutoksista historian ja esihistorian saatossa kuin yksittäisille kuluttajille omasta sukupuusta. Geenitutkimuksen ja kaupallisten geenitestien suosio näkyy myös populaarissa historiakeskustelussa, jossa niiden tuloksille annetaan merkityksiä yksilön ja yhteisön identiteetin rakennuspalikkana – mahdollisuutena selvittää, keitä suomalaiset ja venäläiset ”todella” ovat ja mistä he tulevat. Alalla toimii useita kaupallisia toimijoita ja FamilyTreeDna on viime vuosina ollut alan markkinajohtaja Suomessa.²⁶ Geneetikot Mark A. Jobling, Rita Rasteiro ja Jon H. Wetton toteavat, että populaatioiden tutkimuksessa uudet metodit ovat hyväksytyjä tieteellisiä työkaluja, mutta yksilöiden geneettistä syntyperää määrittelevien testien (geneettinen sukututkimus eli *genetic ancestry testing*, GAT) tuloksien tulkintoihin vaikuttavat vahvasti kulttuuriset ja sosiaaliset mekanismit. Heidän mukaansa näihin kuuluvat muun muassa populaarit ”pakkomielleet” tiettyihin historiallisiin ryhmiin, kuten viikingeihin, ja erityisesti vahvoihin historiallisiin mieshahmoin, kuten Tšingiskaaniin. Testit eivät tarjoa objektiivista totuutta yksilöiden sukupuusta. Vaikka testimenetelmät itsessään ja niiden tuottama raakadata olisivat tieteellisiä ja luotettavia, niiden tuloksista tehty tulkinnat voivat olla epäluotettavia.²⁷ Ihmisen etnisyys esimerkiksi ei ole nähtävissä geeneistä, vaikka kaupalliset yhtiöt saattavat mainostaa

20. Eri tulkinnoista keskijasta, ks. David Matthews, *Medievalism. A Critical History*. D. S. Brewer 2015, 13–41.

21. Ks. esimerkiksi viimeisimmästä Reima Välimäki & Heta Aali, *The Ancient Finnish Kings and Their Swedish Archenemy. Nationalism, Conspiracy Theories, and Alt-Right Memes in Finnish Online Medievalism*. Teoksessa Karl Fugelso (toim.) *Studies in Medievalism XXXI. Political Medievalism III*. D.S. Brewer 2022 (tulossa). Lisäksi esimerkiksi Heta Aali, *Masculine Online Medievalism in Twenty-first-century Finland*. Teoksessa Reima Välimäki (toim.) *Medievalism in Finland and Russia. Twentieth- and twenty-first-century aspects*. Bloomsbury 2022 (tulossa); Katso myös Sirpa Aalto & Harri Hihnala, ”Saagat tuntevat Suomen kuninkaat”. Pseudohistoriallisesta kirjoittelusta Suomen muinaisuudesta. *J@rgonia* 15:29 (2017), 1–30.

22. Reima Välimäki, Olli Seuri & Anna Ristilä, Pseudohistoriaa Suomen muinaisista kuningaskunnista – Ongelmallisen tiedon kierto laitaioikeiston mediaekosysteemissä. *Niin & näin* 1 (2021).

23. Rostovtsev ja Sosnitskii 2018, 41–42; Golovashina 2014.

24. Rostovtsev ja Sosnitskii 2018, 46.

25. Ksenia Zharchinskaya, Mif i istoricheskaya pamiat'. Obrazy slavianskoi 'traditsii' v sotsial'nykh setiakh. *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. Istorija* 4:30 (2014), 97–103; Mila Oiva & Anna Ristilä, Mapping the Pseudohistorical Knowledge Space in the Russian World Wide Web. Teoksessa Reima Välimäki (toim.) *Medievalism in Finland and Russia. Twentieth- and twenty-first-century aspects*. Bloomsbury 2022 (tulossa).

26. Marja Pirttivaara, Kuluttajille suunnatut genomitietopalvelut. Teoksessa Maarit Jokela, Mirrka Oja-Leikas & Meri Rova (toim.) *Kiehtovat geenit. Mihin geenitietoa käytetään?* Duodecim 2017, 176.

27. Mark A. Jobling, Rita Rasteiro & Jon H. Wetton, In the Blood. The Myth and Reality of Genetic Markers of Identity. *Ethnic and Racial Studies*, 39:2 (2016), 142–161. Ks. myös Pirttivaara 2017, 181–182. Pirttivaaran mukaan raakadata on luotettavaa

testejiän tällä tavalla.²⁸ Eri yhtiöiden geenitestien tulokset saattavat vaihdella myös sen mukaan, millainen vertailuaineisto niillä on käytössä.²⁹

Rurik Venäjällä: slaavi vai normanni?

Rurikin hahmo Venäjän valtion perustajana on satoja vuosia kestäneen tekstien kierrätyksen ja uudelleentulkintojen tulos. Rurik ilmestyi kirjallisiin lähteisiin 1100-luvulla. Kiovalaisessa luostarissa kirjattu niin kutsuttu *Nestorin kronikka*³⁰ kertoo kuinka vuonna 6370 (nykyisen ajanlaskun mukaan vuonna 862) keskenään riitaisat itäslaavilaista, balttilaista ja suomalais-ugrilaista perua olevat tšuudilaisten, Ilmajärven slaavilaisten, merjalaisten ja krivitšien heimot hakivat meren takaa ”ruseiksi kutsuttujen varjagien, joita jotkut kutsuvat ruotsalaisiksi, toiset normanneiksi, angleiksi tai gotlantilaisiksi”, maasta Rurikin ja tämän veljet Sineusin ja Truvorin hallitsemaan Novgorodin, Beloozerin ja Izborskin kaupunkeja. Kronikan mukaan heimot totesivat, että ”maamme on laaja ja satoisa, mutta siellä ei ole järjestystä. Tulkaa hallitsemaan meitä.” Veljien kuoltua Rurik alkoi pian hallita koko aluetta yksin.³¹ Alkuperäinen kirkkoslaaviksi kirjoitettu kronikka ei ole säilynyt, mutta sen sisältämät tekstit siirtyivät 1100–1500-luvuilla kopioituihin teksteihin. Viimeistään 1760-luvulta lähtien kronikka ja sen erikieliset käännökset ilmestyivät useina painettuina versioina ja 2000-luvulta lähtien myös verkkoversioina.³²

Internetin yleistyttyä erilaiset käsitykset ovat alkaneet levitä tehokkaasti myös verkossa. Ideat kiertävät uutis- ja keskustelupalstoilla, blogiteksteinä ja verkkosivujen sisältöinä. Joskus sama teksti löytyy kopioituna uudesta paikasta heti sen ilmestymisen jälkeen, toisinaan tekstin kopioituminen vie vuosia. Sama teksti voi saada uudessa verkkoympäristössä uudenlaisia merkityksiä, kun verkon sisällöntuottajat yhdistävät eri lähteistä kopioimiaan tekstejä uudenlaisiksi kokonaisuuksiksi keskiaikaisten käsikirjoitusten uudelleentulojen tapaan.

Nestorin kronikan suorat lainaukset ja sen pohjalta leviävät tekstit muodostavat yhden merkittävän verkoston venäjänkielisessä verkossa leviävää Rurikin alkuperää käsittelevää tekstikettua.³³ Laajimmin, yhteensä viidelletoista domainille leviävä teksti on yllä kuvailtu lainaus *Nestorin kronikan* kohdasta, jossa kerrotaan, kuinka nykyisen Länsi-Venäjän alueella asuneet heimot kutsuivat Rurikin hallitsemaan maataan. Tekstin suoria lainauksia on käytetty verkossa julkaisuissa kirjoissa, artikkeleissa, blogiteksteissä ja verkkotietosanakirjoissa.³⁴

Eniten lainausta levittävät verkossa useassa verkkokirjastossa julkaistut kirjat: Anton Beljakovin *Keskiajan Venäjän aito historia (Podlinnaja istorija Rusi, 2010)*³⁵ ja Mihail Jelisejevin *10 tuhatta vuotta Venäjän historiaa: 10 myyttiä keskiajan Venäjältä. Anti-Bushkov, anti-Zadornov, anti-Prozorov (10 tysiach let Russkoi istorii: 10 mifov Drevnei Rusi. Anti-Bushkov, anti-Zadornov,*

mutta analyysien ja tulkintojen taso vaihtelee. Ks. lisäksi esimerkiksi geneettisestä sukututkimuksesta äärioikeiston käytössä, Aaron Panofsky ja Joan Donovan, Genetic Ancestry Testing among White Nationalists. From Identity Repair to Citizen Science. *Social Studies of Science* 49:5 (2019), 653–681.

28. Angela L. Putman & Kristen L. Cole, All Hail DNA. The Constitutive Thetoric of AncestryDNA™ advertising. *Critical Studies in Media Communication* 37:3 (2020), 207–220.

29. Ulla Moilanen & Elina Salmela, Onko Suomessa geenitutkimusten perusteella alkuperäiskansoja? *Kalmistopiiri* 17.10.2017, <https://kalmistopiiri.fi/2020/10/17/lukijan-kysymys-onko-geenitutkimusten-perusteella-alkuperaiskansoja/> (5.3.2021); Ks. myös Abram Gabriel, A Biologist’s Perspective on DNA and Race in the Genomics Era. Teoksessa Keith Wailoo, Alondra Nelson ja Catherine Lee (toim.) *Genetics and the Unsettled Past. The Collision of DNA, Race, and History*. Rutgers University Press 2012, 43–66.

30. Kronikka kulkee myös nimellä *Kertomus menneistä ajoista (Povest’ vremennyh let)*.

31. *Povest’ vremennyh let*. Johdanto, toimittanut, ja kääntänyt venäjäksi O.V. Tvorogov. Elektronnyy publikatsii Instituta russkoi literatury (Pushkinskogo Doma) RAN, 2006–2011, <http://lib.pushkinskijdom.ru/?tabid=4869> (2.2.2021); ks. myös Dmitry Lihatchevin käännöksen V. P. Andrianova-Peretsin korjaama ja täydentämä laitos (1996), <https://lib.sk/book/3350796/e06b13?id=3350796&secret=e06b13> (7.5.2021).

32. Oleksiy Tolochko, On ‘Nestor the Chronicler’. *Harvard Ukrainian Studies* 29:1/4 (2007), 31–59.

33. Klusteri RUS52524 joka toistuu 15 domainilla ja klusteri RUS368272 joka toistuu seitsemällä domainilla.

34. Klusteri RUS52524.

35. Eksmo -kustantamon vuonna 2010 alun perin kustantama kirja (ISBN: 978-5-699-43884-6) on julkaistu verkossa ainakin viidessä verkkokirjastossa: Booksonline.com.ua, Modernlib.net, Libking.ru, Wikireading, E-reading.by. Eksmo-kustantamon julkaisemien kirjojen laadusta ja niiden sisältämistä virheistä käydään Venäjällä keskustelua. Wikipedia, <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%AD%D0%BA%D1%81%D0%BC%D0%BE> (28.1.2021).

anti-Prozorov, 2014 tai sitä ennen)³⁶. Venäjänkieliselle verkolle on tunnusomaista, että siellä on useita verkkokirjastoja, joissa julkaistaan – niin kirjoittajien suostumuksella kuin heidän tietämättäänkin – kirjoja, jotka käyttäjät voivat joko lukea selaimelta tai ladata omalle tietokoneelleen. Elokuvaohjaajan koulutuksen saanut Beljakov kirjoittaa keskiaikaisiin kronikoihin, saagoihin ja paikannimitutkimukseen perustuen, että Rurik oli itse asiassa nykyisen Kaliningradin alueella asuneiden slaavilaisten vendien kuninkaan Gostomysin tyttärenpoika.³⁷ Tässä ajattelussa ruhtinaan verenperintö ja sukulaissuhde ”slaavilaiseksi” miellettyyn isoisään nousee keskeiseksi sekä Rurikin että hänen edustamansa valtion identiteetissä. Sama ajatus toistuu usein anti-normannistien esityksissä,³⁸ ja Beljakovia voidaan pitää modernina anti-normannistina, jonka akateemisen tutkimuksen näkökulmasta vanhentuneisiin teeseihin perustuva ajattelu leviää laajalti verkossa.

Toinen tapa kiistää Rurikin skandinaavisen alkuperän merkitys on esittää, että Venäjä oli itse asiassa mahtava valtio jo ennen Rurikia. Usein väitetään, että normanniteorian kannattajat esittävät venäläiset barbaarisina metsäläisinä, jotka tarvitsivat länsieurooppalaisen viikingin hallitsijakseen saadakseen aikaan valtion. Mihail Jelisejev, jonka Venäjän historian myyttejä käsittelevän kirjan useat verkkoversiot levittävät käsitystä laajalle, esittää, että Rurikin alkuperä ei ole olennainen kysymys, sillä Venäjä oli olemassa merkittävänä valtiona jo ennen Rurikia.³⁹ Samalla tavalla *Media Sol* -portaalin ”Keskiajan Venäjä: Venäjän historia alkuajoilta 900-luvulle (jaa.)” -artikkelissa kuvataan menneisyys venäläisestä kansallisesta näkökulmasta. Siinä kritisoidaan

populaaria käsitystä, jonka mukaan Venäjän valtiollinen historia olisi alkanut vasta vuonna 862 ja esitetään, että Pietari Suuren ottaessa käyttöön länsieurooppalaisen tavan laskea vuodet Jeesusken syntymästä Raamatusta johdetun maailman luomisen sijasta, Venäjällä elettiin vuotta 7208. Näin ollen Venäjällä on täytynyt olla tuhansia vuosia pitkä valtiollinen historia ja ajatus Venäjän historian alusta vuonna 862 on naurettava.⁴⁰ Tässä ajattelussa valtiorakenteiden muodostamisen nähdään elintärkeänä kansakunnan olemassaolon takaajana ja nykyisen Venäjän alueen varhaiskeskiaikainen asutus yhtenäisenä 1800-luvun kansallisuuksien kanssa.

Yllä esitetyt verkossa leviävät käsitykset Rurikin ja Venäjän valtion alkuperästä haastavat akateemista ja valtion levittämää tietoa. Akateeminen tutkimus korostaa varhaiskeskiaikaisen Venäjän monietnistä luonnetta.⁴¹ Rurikin skandinaavinen alkuperä on myös osa virallisen Venäjän kertomusta, joka kuvataan Venäjän Federaation koululaisille, opiskelijoille ja historian harrastajille suunnatulla Istorija.RF-sivustolla. Sivuston julkaisemassa artikkelissa todetaan, että keskustelu Rurikin alkuperästä jatkuu vakavasti otettavan tieteen ulkopuolella ja on saanut tukijoita erityisesti ”diletanttisten poliittisten ideologioiden” kannattajien parista.⁴²

Vaikka venäläinen keskustelu Rurikin alkuperästä on jatkunut verkossa osittain vanhoihin käsikirjoituksiin ja romanttisista nationalistisista tulkinnoista kumpuaviin ajatuksiin perustuen, 2000-luku on tuonut siihen uusia menetelmällisiä avauksia. *Russkij Newsweek* -aikakauslehti julkaisi vuonna 2006 artikkelin, jossa selvitettiin Rurikin alkuperää geenitutkimukseen perustuen. Joulukuussa 2006–2007 lehdessä

36. Myös tämä kirja on Eksmo -kustantamon julkaisema (ISBN: 978-5-04-114807-2, ei tietoa julkaisuajankohdasta). Kerätty aineisto osoittaa, että kirja on julkaistu verkossa ainakin Modernlib.net verkkokirjastossa https://modernlib.net/books/mihail_eliseev/10_mifov_drevney_rusi_anti-bushkov_anti-zadornov_anti-prozorov/read_2/ (lisätty sivustolle 9.7.2014), mutta haku Yandex -hakukoneella tuottaa kirjoitushetkellä tammikuussa 2021 yli kymmenen muutakin verkkokirjastoa joissa kirja on julkaistu.

37. Anton Beljakov, *Podlinnaja istorija drevnei Rusi*. Eksmo 2010, 1–8, <https://booksonline.com.ua/view.php?book=81475>.
38. Khlevov 2018, 203.

39. Mihail Jelisejev, *10 tysiach let Russkoi istorii. 10 mifov Drevnei Rusi. Anti-Bushkov, anti-Zadornov, anti-Prozorov*. Eksmo [julkaisuvuosi ei tiedossa], https://modernlib.net/books/mihail_eliseev/10_mifov_drevney_rusi_anti-bushkov_anti-zadornov_anti-prozorov/read_1/ (11.2.2021).

40. Vasilii Smirnov, *Drevnjaja Rus. Istorija Rusi s drevneishih vremjon do 10 veka n.e.* (julkaistu 31.10.2017) *Media Sol*, https://hystory.mediasole.ru/drevnyaya_rus (11.2.2021).

41. Mel'nikova 2012, 29–33; Gorskii 2012, 19.

42. Jekaterina Solovjova, *Otkuda vzjalas' Rus'? Istorija.RF -sivusto*, <https://histrf.ru/biblioteka/b/chto-stalo-s-davnim-sporom-otkuda-vzialas-rus> (11.2.2021); Rostovtsev ja Sosnitskii 2018, 50.

kerrottiin, kuinka Rurikin kaukaisena sukulaisena pidetty ruhtinas Dmitrii Shahovskii antoi tutkijoiden käyttöön DNA-näytteensä. Artikkelin mukaan DNA-analyysin alustavat tulokset viittasivat siihen, että Rurik olisi skandinaavisen tai slaavilaisen alkuperän sijasta suomalais-ugrilaisista sukujuurta.⁴³

Russkij Newsweekin julkaisema artikkeli liittyi vuonna 2006 alkaneeseen RurikidDynasty-projektiin, jonka tarkoituksena oli selvittää Rurikin Y-kromosomityyppi (eli haploryhmä) ja sitä kautta maantieteellinen alkuperä. FamilyTreeDna on yritys, joka toteutti projektin testaukset. Henkilöistä projektin takana on vain vähän tietoa saatavilla.⁴⁴ Vaikka tätä artikkelia kirjoitettaessa FamilyTreeDna-sivustolla todetaan, että projektin lopullisena tulkintana on, että Rurik oli ruotsalaista alkuperää,⁴⁵ projekti ja siihen liittyvät julkaisut ovat synnyttäneet keskenään ristiriitaisia tulkintoja venäjän- ja suomenkielisissä verkkokeskusteluissa vuodesta 2007 alkaen.

Siitä huolimatta, että vuodenvaihteessa 2006–2007 julkaistun *Russkij Newsweekin* artikkelin toimittajat huomauttivat, että kyseessä oli vasta alustava tutkimus joka tarkentuisi tulevaisuudessa,⁴⁶ löydös synnytti laajaa, edelleen jatkuvaa keskustelua venäjänkielisessä verkossa.⁴⁷ Esimerkiksi Vladimir Volkov väitti *MirTesen* uutisportaalissa

vuonna 2014 julkaistussa artikkelissaan DNA-analyysin todistaneen, että Rurikin jälkeläisissä on sekä skandinaavis-suomalaisista että slaavilaisista geeniperimää.⁴⁸ Toisaalta samana vuonna *Voennoe obozrenie* (suom. *Sotilaallinen katsaus*) -verkkosivulla julkaistussa artikkelissa todetaan, että haploryhmät todistavat, että normanniteoria ei pidä paikkaansa, sillä Rurikin jälkeläisten haploryhmä viittaa eteläbalttilaisiin slaaveihin. Näin ollen Rurik olisi ollut slaavilaista alkuperää.⁴⁹ Venäjänkielisissä verkkoteksteissä kerrottiin myös – tosin lähteitä mainitsematta – että suomalaiset tutkijat ovat sitä mieltä, että Rurik oli suomalainen.⁵⁰

Uuden tutkimusmenetelmän hyödyntäminen ei siis sysännyt keskustelua Rurikin alkuperästä uuteen asentoon, vaan geenikarttojen tutkimista jatkettiin populaareissa keskusteluissa samanlaisista kansallisromanttisista lähtökohdista kuin ennenkin. Vaikka ajatus Rurikin suomalaisuudesta on noussut venäläisissä keskusteluissa silloin tällöin esiin aina 1700-luvulta alkaen, geenitutkimus toi Venäjän alueen suomalais-ugrilaiset kansat, jotka kääntyivät helposti keskusteluissa pelkästään suomalaisiksi, uudelleen mukaan keskusteluun. Projektin inspiroimana Rurik nousi aiheeksi myös suomalaisissa blogeissa ja keskustelupalstoilla.⁵¹

43. Stepan Kravchenko ja Nikita Maksimov, Finno-ugriurikovich. *Russkij Newsweek*, joulukuu 2006–tammikuu 2007 No 50 (128), <https://web.archive.org/web/20070222104944/http://runewsweek.ru/theme/?tid=96&rid=1568> (15.2.2021).

44. Projektin sivulla ei mainita tutkijoiden akateemisia yhteyksiä ja vaikuttaa, että tämä sivu on nimenomaan se, mitä suomalaiset keskustelijat ovat jakaneet. Liitteenä oleva ”tulossivu” ei myöskään indikoi kirjoittajaa tai tutkijaa, tai näiden akateemista taustaa. Vuonna 2019 Centenary of human population genetics -konferenssissa julkaistiin lyhyt esitys projektista ja esityksen tekijöinä olivat Tomskin pedagogisen valtionyliopiston tutkijat Vladimir G. Volkov ja Andrey N. Seslavin. Esityksessä tulee esille, että projektin tutkijat ovat akateemisen taustan omaavia, Venäjältä ja Puolasta. Ks. Rurikid Dynasty, <https://www.familytreedna.com/groups/rurikid/about/results> (5.3.2021); Rurikid Dynasty DNA Project, <http://freepages.rootsweb.com/~mzhayski/genealogy/teksty/ydna.html> (5.3.2021); Vladimir G. Volkov ja Andrey N. Seslavin, Genetic study of the Rurik Dynasty, http://trog.narod.ru/articles/Genetic_study_of_the_Rurik_Dynasty.pdf (5.3.2021). Projektia ovat rahoittaneet useat yksityishenkilöt. Rurikid Dynasty, <https://www.familytreedna.com/groups/rurikid/about/news> (12.2.2021).

45. Rurikid Dynasty, <https://www.familytreedna.com/groups/rurikid/about/background> (12.2.2021).

46. Kravchenko ja Maksimov 2006–2007.

47. Klusteri RUS51629 toistuu yhdellä domainilla; ”Proishozhdenie Riurikovichei: DNK-genealogija pokazyvaet” julkaistu 11.2.2013 <http://pereformat.ru/2013/02/ryurikovich/> (9.3.2021); Nimimerkki Extinrebok, Geneticheskie issledovaniya potomkov Riurika. Analiz proishozhdenija ot *Russian Nobility DNA Project*, *Pikabu* -uutispalsta 22.8.2017, https://pikabu.ru/story/geneticheskie_issledovaniya_potomkov_ryurika_analiz_proishozhdeniya_ot_russian_nobility_dna_project_5284863 (9.3.2021);

48. Volkov 2014.

49. Aleksei Zakvasin, DNK-analiz pokazal, kem na samom dele byl Riurik, *Voennoe obozrenie* 31.7.2014, <https://topwar.ru/55353-nk-analiz-pokazal-kem-na-samom-dele-by-l-ryurik.html> (8.3.2021).

50. ”Tajna raskryta? Genetiki o proishozhenii Riurikovichej” Yandex Zen sivusto, julkaistu 17.12.2019, https://zen.yandex.ru/media/istoria_interesno/tajna-raskryta-genetiki-o-proishozhenii-riurikovichei-5de659a14e057700b071496b (9.3.2021).

51. Ks. Rurikin alkuperästä ja geenitutkimuksesta: Elina Salmela, Ruhtinas ja ruhtinaan pojat. Paljastavatko geenit Venäjän perustajana pidetyn Rurikin alkuperän? *Kalmistopiiri* 27.10.2021. <https://kalmistopiiri.fi/2021/10/27/ruhtinas-ja-ruhtinaan-pojat-paljastavatko-geenit-venajan-perustajana-pidetyn-rurikin-alkuperan/> (29.10.2021).

Rurik suomenkielisessä keskustelussa

Venäläinen Rurikien sukua tutkiva projekti Rurikin alkuperästä oli alkusysäys 2000-luvun suomalaisille tulkinnoille Rurikin suomalaisesta alkuperästä. Vaikka vuodelta 2014 julkaistujen projektin lopputulosten mukaan, Rurik oli ruotsalaista alkuperää, tämä tulos ei kokonaan sammuttanut suomalaisten kirjoittajien tulkintoja Rurikista suomalaisena prinssinä ja Venäjän varhaisista hallitsijoista ”suomalaisena dynastianä”. Mielenkiintoista suomalaisten keskusteluiden näkökulmasta on, että kukaan ei vaikuta kiinnittävän huomiota siihen, että FamilyTreeDna-yrityksen sivuilla projektin kohdalla ei mainita ollenkaan akateemisia affiliaatioita, tutkimuksesta ei löydy esimerkiksi vertaisarvioituja julkaisuja eikä Rurikin historiallisuutta problematisoida. Yksilön tasolla geenitestiä harvoin horjuttavat jo olemassa olevia identiteettejä, kuten ei Rurikin tapauksessaakaan.⁵² Historiallisten populaatioiden geenien tutkiminen on usein mahdollista vain nyky populaatiosta käsin, jos jäännöksiä ei ole. Näin on Rurikin kohdalla. Tällaisessa tutkimuksessa tarkkan aikajanan määrittäminen pelkästään geenien perusteella on erittäin haastavaa.⁵³ Suomenkielisissä keskusteluissa keskitytään erityisesti Rurikin alkuperään, eikä siihen, onko sen selvittäminen tällä tavoin edes mahdollista. Tulkin-tojen kulta-aika oli vuosina 2010–2014 ja Rurikin suomalaisuutta käsiteltiin erityisesti blogeissa ja keskustelupalstoilla. Koska suomenkielistä keskustelua Rurikista on huomattavasti vähemmän kuin venäjänkielistä, käydään sitä tässä läpi kronologisessa järjestyksessä.

Tiede-lehden keskustelupalsta on keskiössä varhaisessa keskustelussa Rurikin geeneistä ja siellä keskustelut alkoivat joulukuussa 2007. Tuolloin anonyymi osallistuja aloitti keskuste-

lun Rurikin alkuperästä ja liitti aloitukseen linkin venäjänkieliselle sivustolle, jossa käytiin keskustelua juuri yllä mainitusta FamilyTreeDna-projektista ja Rurikin alkuperästä.⁵⁴ Viitattu sivu oli FamilyTreeDna:n ja informaatio-analyttisen genetiikan ja genealogian *Rossijskaja DNK-Genealogija* sivuston haploryhmä N:lle omistettu foorumi. Venäjänkielisellä sivustolla käytiin laajaa keskustelua Rurikin jälkeläisistä ja siellä spekuloidiin Rurikin suomalais-ugrilaisella perimällä.

Tässä varhaisessa aloituksessa Rurikia ei suoraan tehdä suomalaiseksi vaan mainitaan, että hänellä voi olla suomalais-ugrilaisuuteen liittyvä ”Y-kromosomin ’isälinja’ N3”. Mielenkiintoista on, että itse keskustelussa Rurik ja hänen taustansa ovat sivuroolissa, kun osallistujat keskustelevat kielihistoriasta ja geenitutkimuksesta. He eivät edes keskustelevat kovin laajasti Rurikin DNA:sta vaan yleisesti esimerkiksi suomalaisten geeniperimästä ja Suomen alueen asutushistoriasta. Vaikka keskustelussa laitetaan painoarvoa tuoreille akateemisille artikkeleille ja niitä jaetaan, keskustelijat myös jakavat tiedollisesti samanarvoisina karttoja suomalaisista ”heimoista” 1930-luvun kirjoista.⁵⁵ Vanhentunut ja näennäistiede elävät keskustelussa siis rinnakkain ajantasaisen tutkimuksen kanssa.

Maaliskuussa 2008 *Tiede*-lehden keskustelupalstalla julkaistiin anonyymisti pidempi avaus liittyen Suomen keskiaikaan ja Rurikin suomalaisuuteen, ”Suomen kristillinen varhaishistoria ja heimovaltiot”.⁵⁶ Aloituksessa todetaan, että ”Novgorodiin liittyen on mielenkiintoista, että Rodslagenin ’ruotsalainen’ viikink kuningas Rurik, josta tuli Novgorodin ensimmäinen hallitsija 900-luvulla, oli suomalaista alkuperää. Tämän todistaa moderni DNA-tutkimus.” Toisin sanoen Rurik tulkittiin suomalaistaustaiseksi.⁵⁷

52. Ks. Marc Scully, Steven D. Brown & Turi King, Becoming a Viking. DNA testing, genetic ancestry and placeholder identity. *Ethnic and Racial Studies* 39:2 (2016), 162–180.

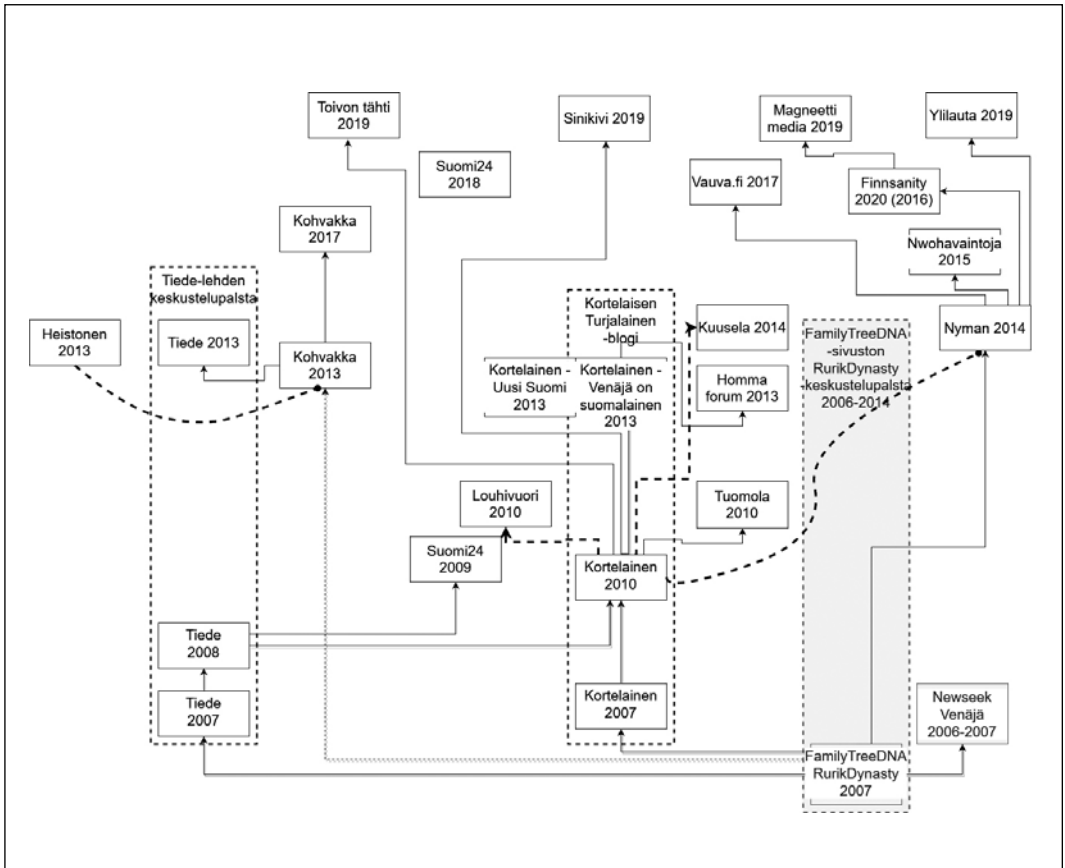
53. Elina Salmela, The (Im)Possibilities of Genetics for Studies of Population History. Teoksessa Joonas Ahola, Frog & Clive Tolley (toim.) *Fibula, Fabula, Fact. The Viking Age in Finland*. SKS 2014, 354–358.

54. <http://www.dnatreer.ru/index.php?name=Forums&file=viewforum&f=8>, linkki ei ole enää toiminnassa mutta on löydetävissä Wayback Machinen avulla: <https://web.archive.org/web/20070218135222/http://www.dnatreer.ru/index.php?name=Forums&file=viewforum&f=8> (5.3.2021). Palstalle on linkattu kyseisestä projektista jo lyhyesti aiemminkin kuten myös venäjänkielisiä artikkeleita aiheesta. Ks. esim. 14.9.2007 https://www.tiede.fi/keskustelu/20237/ketju/lalli_ja_erik?page=1103 (5.3.2021) sekä 3.7.2007 https://www.tiede.fi/keskustelu/20237/ketju/lalli_ja_erik?page=1146 (5.3.2021).

55. Ks. esim. Novgorodin ”perustaja” Rurik N3-klaania? *Tiede* 25.2.2008, https://www.tiede.fi/keskustelu/25407/ketju/novgorodin_perustaja_rurik_n3_klaania?page=20 (5.3.2021).

56. Suomen kristillinen varhaishistoria ja heimovaltiot. *Tiede* 18.3.2008, https://www.tiede.fi/keskustelu/28275/ketju/suomen_kristillinen_varhaishistoria_ja_heimovaltiot (5.3.2021).

57. Ks. myös Suomi24, jossa aloitusta lainattiin. Rurik. *Suomi24* 2.1.2009, <https://keskustelu.suomi24.fi/t/6664597/rurik> (5.3.2021).

Vuonna 2010 Veli-Pekka Kortelainen julkaisi Turjalaisen valtakunta -blogissa kirjoituksen otsikolla ”Suomen kristillinen varhaishistoria ja kuningasaika, vol. 2”.⁵⁸ Hän oli jo vuoden 2007 joulukuussa julkaissut blogissaan tulkinnan Rurikista suomalaissukuisena perustaen tulkintansa FamilyTreeDna-projektiin, vaikka ei nimeäkään sitä suoraan.⁵⁹ Vuoden 2010 blogipostaus on täydennetty ja laajennettu versio yllämainitusta *Tiede*-lehden keskustelupalstalla maaliskuussa 2008 julkaistusta anonyymista tekstistä, jossa Rurik tulkittiin suomalaissukuiseksi. Vuoden 2010 blogikirjoitus on myös laajimmalle levinnyt

■ Kuva 1. Suomenkielisen Rurikin DNA:ta käsittelevän verkkokeskustelun leviäminen 2007–2019. Yksittäiset blogipostaukset ja keskustelupalstojen kommentit on merkitty laatikoiin, ja useina vuosina samalla alustalla käydyt keskustelut on merkitty katkoviivalla piirrettyinä pylväinä. Nuoli laatikosta toiseen kertoo ajatuksen siirtymisestä julkaisusta toiseen.

juuri Rurikia käsittelevä teksti, koska sieltä on lainauksia levinnyt ainakin kuudelle eri domainille (klusteri FIN100024) ja sen vaikutus näkyy vielä laajemmalla alueella.⁶⁰

58. Veli-Pekka Kortelainen, Suomen kristillinen varhaishistoria ja kuningasaika, vol. 2. *Turjalaisen valtakunta* 2.3.2010, <http://turjalainen.blogspot.com/2010/03/suomen-kristillinen-varhaishistoria-ja.html> (5.3.2021).

59. Vuoden 2007 blogipostaus Rurikista: Veli-Pekka Kortelainen, Suomen kristillinen varhaishistoria ja kuningasaika. *Turjalaisen valtakunta* 24.12.2007, <http://turjalainen.blogspot.com/search?updated-max=2008-04-22T01:08:00%2B03:00&max-results=10&reverse-paginate=true> (5.3.2021).

60. Jo samana päivänä, kun blogi ilmestyi, 2.3.2010, se lähti leviämään. Teksti kopioitiin suoraan turkulaisen harrastaja-historioitsija ja toimittaja Simo Tuomolan blogiin ”Punainen Turku”. Tässä blogissa kiinnostuksen kohteena vaikuttaa olevan ennen kaikkea pohdinta Suomen historiasta, ei Rurik. Vaikuttaakin siltä, ettei Tuomola palaa Rurikiin enää blogissaan vaikka esim. pohti Suomen alueen asutusta geenien näkökulmasta. Simo Tuomola, Jotunheim. *Punainen Turku* 2.3.2010, <https://punainenurku.blogspot.com/2010/03/jotunheim.html> (5.3.2021).

Kortelaisen vuoden 2010 blogiteksti yhdistää Suomen muinaiskuninkaat -salaliittoteoriaa Rurikin suomalaisuuteen. Kirjoittaja syyttää ruotsalaisia ”Suomen kuningasajan” pimittämisestä. Kirjoittaja esimerkiksi toteaa, että ”[I]sisäksi venäläiset kronikat kertovat, että Rurikin kruunajaisissa (kun hänestä tuli Novgorodin hallitsija) oli läsnä korkea-arvoisia todistajina silloiset Suomen ja Karjalan kuninkaat.” Kirjoittajan mukaan lähintä sukua Rurikille on suomalainen henkilö, mikä on ”järkyttänyt venäläisiä historioitsijoita.” Tärkeintä kirjoittajalle vaikuttaa kuitenkin olevan, ettei Rurik vain ole ruotsalainen, kuten hän ilmaisi jo vuoden 2007 blogijulkaisussa, ja kirjoittaja syyttää ruotsalaisia Suomen ”todellisen” historian peittelystä. Kirjoittajalle, kuten monelle muullekin, vaikuttaa Suomen keskiajan historian merkityksellisyys riippuvan siitä, oliko täällä kuninkaita vai ei, ja millainen vaikutusvalta Suomella tuolloin oli. Blogissa näkyy erinomaisesti, että juuri uusi DNA-tutkimus on syy, miksi Rurik kiinnostaa kirjoittajaa. Hän näkeekin keskiajan Suomessa olleen jotain essentiaalisen suomalaista, jota Ruotsin valta koitti horjuttaa.⁶¹ Vertaamalla Kortelaisen vuoden 2007 blogia vuoden 2010 blogiin on selvää, että jälkimmäisessä kuva ruotsalaisista vihollisina on voimistunut.

Itseoppinut historiantutkija Timo Kohvakka tarttui vuonna 2013 blogissaan Rurik-aiheeseen, joskin hyvin eri näkökulmasta kuin aiemmat kirjoittajat.⁶² Hän keskittyy ennen kaikkea Ruriksan etymologiaan mutta toteaa myös, että ”[...] Rurik on geneettisesti sukua suomalaisille [...]”⁶³ Toisessa blogipostauksessa hän tuo selkeämmin

esiin ajatuksen, että Rurik oli suomalainen ja häntä ennen myös Suomessa oli ollut kuninkaita. Kohvakan mukaan suomalaiset tutkijat eivät halua myöntää tätä, koska he haluavat päteä ruotsalaisten tutkijoiden silmissä.⁶⁴ Avainasemassa on Suomen ja Ruotsin suhde, ei niinkään Suomen ja Venäjän suhde. Hän ei mainitse suoraan lähteitään, mutta muiden blogitekstien perusteella Kohvakka tuntee FamilyTreeDna-yrityksen, joten todennäköisesti sieltä hän on tulkinut Rurikin olevan suomalainen. Kuten moni muukin kirjoittaja, myös Kohvakka kirjoittaa Rurikin lisäksi Suomen muinaiskuninkaista ja esimerkiksi tulkitsee Fornjotia itse kehittämällään etymologisella metodilla.⁶⁵ Kuten monissa muinaiskuninkaita käsittelevissä teksteissä, tässäkin yhtenä toistuvana elementtinä on epäluottamus akateemisia tutkijoita kohtaan. Mielenkiintoista toki on, että vaikka kirjoittaja tyrmää tieteellisen metodin, koska se ”ei pyri totuuteen”, hän kuitenkin käyttää runsaasti uusinta DNA-tutkimusta löytääkseen omat sukujuurensa.⁶⁶ Hän siis hyödyntää tieteen tuloksia omien päättelyidensä pohjana, vaikka ei luotakaan tieteeseen.

Vaikuttaa, että vuosi 2013 oli kulta-aikaa Rurikin suomalaisuus ja laajemmin koko Venäjän suomalaisuus -tulkinnoissa. Tällöin Kohvakka julkaisi kaksi blogiatekstiä aiheesta ja esimerkiksi Viola Heistonen julkaisi blogikirjoituksen ”Venäläiset ovat etnisiä suomalaisia!”. Heistosen blogin mukaan Venäjällä on julkaistu tutkimustuloksia, joiden mukaan venäläiset ovat geneettisesti suomalaisia.⁶⁷ Heistonen julkaisi myös Kohvakan blogin kommentteissa vuonna 2013 linkin venä-

61. Ks. Suomen muinaiskuninkaista esimerkiksi Aalto & Hihnala 2017, 1–30; Inkeri Koskinen, *Vilji Suomen historia. Välimereen Väinämöisestä Äijäkupittaan pyramideihin*. Tammi, 2015.

62. Ks. esim. Mikko Louhivuori, Rurik eli haplogroup N1C1. *miitteitä* 9.11.2010, <https://mikkol-miittei.blogspot.com/2010/11/rurik-eli-haplogroup-n1c1.html> (5.3.2021). Myös Matti Kuusela, joka määrittelee itsensä energiahoitajaksi ja henkisen tiedon tutkijaksi ja opettajaksi, toteaa esimerkiksi että ”Olen kauan ihmetellyt, miten Suomi voi olla ainoa olemassaoleva maa, jolla ei ole minkäänlaista historiaa yli tuhannen vuoden taakse.” Kuuselan mukaan Katariina Suuri teki Rurikista ruotsalaisen, koska ei halunnut tämän olevan suomalainen. Matti Kuusela, Suomen varhais historian kronikka. *Enkelimaa* 5.12.2014, <https://www.enkelimaa.fi/blogi/?k=Suomen+riimikronikka> (5.3.2021) ja id, Suomen kuninkaita. 7.12.2014, <https://www.enkelimaa.fi/blogi/2014/12/7/446> (5.3.2021).

63. Timo Kohvakka, Ratsukurin Rurik. *Sodankäynnin taito* 11.1.2013, <http://tkohvakka.blogspot.com/2013/01/ratsukurin-rurik.html> (5.3.2021). Lyhennys kirjoituksesta julkaistiin myös Tiede-lehden keskustelupalstalla: Ratsukurin Rurik, Tiede 12.1.2013, https://www.tiede.fi/keskustelu/57444/ketju/ratsukurin_rurik (5.3.2021).

64. Timo Kohvakka, Suomalaisia kuninkaita ja marionetteja. *Uusi Suomi* 30.1.2013, <https://puheenvuoro.uusisuomi.fi/timokohvakka/131343-suomalaisia-kuninkaita-ja-marionetteja/> (5.3.2021).

65. Timo Kohvakka, Fornjot, muinainen jättiläinen. *Sodankäynnin taito* 4.5.2013, http://tkohvakka.blogspot.com/2013/05/fornjot-muinainen-jattilainen_7026.html (5.3.2021).

66. Timo Kohvakka, Loppukaneetti. *Sodankäynnin taito* 25.11.2017, <http://tkohvakka.blogspot.com/> (5.3.2021).

67. Viola Heistonen, Venäläiset ovat etnisiä suomalaisia! *Uusi Suomi* 26.3.2013, <https://puheenvuoro.uusisuomi.fi/viovio/136349-venalaiset-ovat-etnisia-suomalaisia/> (5.3.2021).

jänkieliseen Youtube-videoon Rurikista, jossa pohditaan tämän syntyperää.⁶⁸ Heistosen blogit ovat erinomainen esimerkki, miten venäjänkielissä verkossa tapahtunut pohdinta Rurikin alkuperästä siirtyy suomalaiseseen populaariin keskusteluun ja laajenee keskusteluksi suomalaisesta identiteetistä ja alkuperästä.⁶⁹

Vuoden 2014 alussa Sammy Nyman julkaisi aiheesta blogikirjoituksen, jossa hän muun muassa esittää, että myös Romanovit olivat ”Suomalaisen prinssi Rurikin perillisiä”. Blogitekstissä sinänsä ei ole mitään uutta vaan se toistaa jo esitettyjä ajatuksia Rurikin suomalaisuudesta ja siitä, että ruotsalaiset vääristelevät Suomen historiaa esimerkiksi piilottelemalla tietoa muinaiskuninkaista.⁷⁰ Tämänkin blogin kommenttikentästä löytyy suora lainaus vuoden 2010 Kortelaisen blogista. Nyman käyttää myös lähteenään FamilyTreeDna-projektia, kuten aiemmat kirjoittajat. Nymanilla ruotsalaiset saavat eniten kritiikkiä, eivätkä esimerkiksi venäläiset, jotka hekin ovat Nymanin mukaan olleet ”syystä tai toisesta” hiljaa Rurikin suomalaisuudesta 1700-luvulta lähtien. Vaikka Nymanin blogi on saanut näkyvyyttä, se

on enemmänkin pääte- kuin alkupiste keskustelulle Rurikin suomalaisuudesta. Nymanin tekstiä jaettiin eri paikoissa vielä vuonna 2017.⁷¹

Nymanin blogin jälkeen Rurikin mahdollinen suomalaisuus on edelleen liittynyt hyvin vahvasti teoriaan suomalaisista muinaiskuninkaista. Vaikuttaa siltä, että ajan kuluessa ajatus Rurikin suomalaisuudesta on siirtynyt yhä enemmän salaliittoteorioihin mieltyneiden kirjoittajien teksteihin, koska suosittuna lähteenä ollut FamilyTreeDna-sivustolta löytyvä projekti on todennut lopputuloksissaan Rurikin olleen mitä todennäköisimmin ruotsalaista alkuperää. Tämä tulos tuskin tyydyttää tiedeyhteisöä, mutta eri syistä se ei myöskään tyydytä niitä, jotka uskovat esimerkiksi Suomen muinaiskuninkaisiin ja historian institutionaaliseen peittelyyn.⁷² Kuten geneetikistä sukututkimusta käsittelevissä artikkeleissa todetaan, yksilöiden ei ole aina helppoa arvioida, mitä DNA-testit voivat oikeasti kertoa ja mikä on tulkintaa ja jopa spekulatiota.⁷³

Blogeissa ja keskustelupalstoilla toistuva usko ja luottamus geenitesteihin sekä halu löytää ”totuus” Suomen historiasta eivät aina ole pelk-

68. Yu. Sorokin, ”Venäjän valtion historia. Osa 1: Rurik” -video [1990-luku?], lisätty YouTubeen 21.4.2011, <https://www.youtube.com/watch?v=OICi-dhngY> (16.2.2021). Videolla ei puhuta DNA-tutkimuksesta.

69. Keväällä 2013 aiheesta julkaisi Kortelainen kaksi identtistä blogikirjoitusta. Rurikin mahdollinen suomalaisuus nostettiin lyhyesti esille myös Hommaforumissa ketjussa Suomen esikristillisestä historiasta. Ketjuun oli linkattu vuoden 2010 Kortelaisen alkuperäinen blogijulkaisu sekä Arhi Kuittisen aiheesta kirjoittama blogi. Veli-Pekka Kortelainen, Venäjä on suomalainen? *Turjalaisen valtakunta* 20.3.2013, <http://turjalainen.blogspot.com/search?updated-max=2013-04-01T04:07:00%2B03:00&max-results=10&start=40&by-date=false> (5.3.2021); Veli-Pekka Kortelainen, Venäjä on suomalainen? *Uusi Suomi* 20.3.2013, <https://puheenvuoro.uusisuomi.fi/turjalainen/135770-venaja-on-suomalainen/> (5.3.2021); Suomen esikristillinen historia, Hommaforum 23.06.2013, <https://hommaforum.org/index.php/topic,84732.30.html> (5.3.2021).

70. Sammy Nyman, Suomen salattu historia. *Uusi Suomi* 3.3.2014, <https://vapaavuoro.uusisuomi.fi/sammynyman/162149-suomen-salattu-historia/> (5.3.2021).

71. Suomen salattu historia, Vauva.fi 25.6.2017, <https://www.vauva.fi/keskustelu/2907685/suomen-salattu-historia> (5.3.2021) ja Suomen salattu historia – Suomi oli kuningaskunta. *Havainnot uudesta maailmanjärjestyksestä* 8.8.2015, <https://nwohavainnotajapromo.blogspot.com/2015/08/suomen-salattu-historia-suomi-oli.html> (5.3.2021). Esimerkiksi Vauva.fi-sivustolla aihe ei enää kirjoittanut kuin muutamia kommentteja.

72. Aihetta on sivuttu esimerkiksi Sinikiven keskustelupalstalla vuonna 2019. Sinikiven keskustelupalstalla on suora lainaus, ilman lähdetietoja, Veli-Pekka Kortelaisen vuoden 2010 blogikirjoituksesta. Samaa Kortelaisen blogia on levittänyt vuonna 2019 kristillinen Toivontähti Ry Internet-sivustollaan. Esimerkiksi Suomi24-keskustelussa ”Viikingit olivat peräisin Pohjois-Venäjältä” on sivuttu Rurikia sekä Rurikin suomalaisuuteen on myös viitattu vuonna 2019 esimerkiksi Magneettimedian ja Finnsanityn julkaisuissa. Näissä kolmessa viimeisessä ei ole viitattu Kortelaisen blogeihin. Viikingit olivat peräisin Pohjois-Venäjältä, Suomi24 15.01.2018, <https://keskustelu.suomi24.fi/t/15146419/viikingit-olivat-peraisin-pohjois-venajalta> (5.3.2021); muinaiskunkkujen agenda, Sinikivi 27.02.2019, <https://www.sinikivi.com/keskustelu-sinikivi-com/historia/10329-muinaiskunkkujen-agenda?start=165> (5.3.2021); Suomen kristillinen varhaishistoria ja kunin-gasaika, vol. 2. *Toivontähti ry* 1.6.2019, <http://www.xn--toivonthti-w5a.fi/2019/06/01/> (5.3.2021); Suomen muinaisen historian tutkimus on kauhistus alistajien historialle ja arvoliberalismille. *Magneettimedia* 4.3.2019, <https://www.magneettimedia.com/suomen-muinaisen-historian-tutkimus-on-kauhistus-alistajien-historialle-ja-arvoliberalismille/> (5.3.2021); Arhi Kuittinen, Suomen muinaishistoria on Euroopan historia 100 linkkiä. *Finnsanity blog* 1.8.2020 (2016), <https://finnsanity.blogspot.com/2016/06/suomen-muinaishistoria-on-euroopan.html> (5.3.2021). Finnsanity-blogissa oli jaettu Sammy Nymanin blogia vuodelta 2014 jo samana vuonna: Arhi Kuittinen, Suomi on ruotsalainen. *Finnsanity blog* 11.4.2014, <https://finnsanity.blogspot.com/2013/02/suomi-on-ruotsalainen.html> (5.3.2021).

73. Jobling, Rasteiro & Wetton 2016, 142–161. Ks. myös Pirttivaara 2017, 181–182.

kää viatonta historian harrastusta vaan ne voivat sisältää myös tummempia sävyjä. Susanne E. Hakenbeckin mukaan äärioikeisto on hyvin kiinnostunut geenitestauksesta, koska he uskovat pystyvänsä osoittamaan testeillä oman ”valkoisuutensa” ja todistamaan ihmisrotujen olemassaolon. Esimerkiksi yhdysvaltalaisella äärioikeistolaisella Stromfront-sivustolla ollaan erityisen kiinnostuneita Y-kromosomin haploryhmistä, joiden uskotaan identifioivan ”valkoisen rodun”.⁷⁴ Suomessakin esimerkiksi Ylilaudalla samoissa ketjuissa keskustellaan Rurikin geeniperimästä ja jaetaan kuvia, joissa suomalaiset todetaan ”vähiten sekoittuneeksi” Euroopassa eli että suomalaisilla olisi vähiten eurooppalaisista mongolien perimää. Suomalaiset olisivat siis Euroopan ”puhtain” kansa ja novgorodilaiset geneettisesti suomalaisia.⁷⁵

Loppupäätelmät

Tarkastelemamme keskiajan historiasta ammentava kansallista identiteettiä käsittelevä verkko-keskustelu liittyy ilmiönä nykypäivän valeuutisiin ja verkon salaliittoteorioihin. Samalla se osoittaa kuinka tiedolliset muodostelmat, kuten historia-käsitykset, pohjautuvat aikaisemmilta vuosisadoilta perittyihin ja valikoituihin käsityksiin ja ylijarjaiseen tiedon kiertoön omassa ajassa. Esimerkiksi DNA-tutkimuksen tuottama uusi tieto voidaan edelleen tulkita vanhojen käsitysten, kuten 1800-luvun kansallisuusajattelun, kautta ja näin pönkittää vanhentuneita käsityksiä. Historiasta kumpuavien identiteettien kierrossa korostuu kiinnostavalla tavalla yhtä aikaa paikallisuus ja globalisuus: yhtäältä ideat ja ajatukset kiertävät maailmanlaajuisesti, toisaalta niitä tulkitaan omasta paikallisesta, omaan identiteettiin liittyvästä näkökulmasta.

Kysymys Rurikista on kysymys identiteetistä, joka on verkkokeskusteluissa laajennettu koske-

maan koko Suomea tai Venäjää. Suomenkielisestä materiaalista näkyy selvästi tarve määritellä identiteetti, joka rakentuu historian varaan. Samalla tavalla kun nationalistiset aatteet ovat vahvistuneet koko Euroopassa, myös suurmieshistoria on palannut, jos se edes koskaan katosi populaarista keskustelusta. Rurik sinänsä vaikuttaa jopa sivuseikalta kun keskustelu keskittyy uuden geenitestauksen lupailemiin mahdollisuuksiin määritellä suomalaisuus. Samalla tavalla kuin yksilöt toivovat löytävänsä suvustaan suurmiehiä tai aatelistoa, pienen kansan toivotaan löytävän uusia merkityksiä itselleen historiallisten henkilöiden kautta globaalissa maailmassa, jossa niin ihmisryhmien kuin valtioiden rajat ovat yhä helpompia ylittää. Rurik-projekti FamilyTreeDna-palvelussa ja DNA-testien tulkinat tuovat erinomaisesti esille geenitutkimuksen haasteet: geenitutkimus ei tarjoa yksiselitteisiä vastauksia ja tulkintoihin vaikuttavat vahvasti olemassa olevat sosiaaliset, kulttuuriset ja poliittiset kysymykset. Jo ajatus, että geenit määrittäisivät perheen ja sukulaisuuden sekä kansan, on vahvasti poliittinen ja kulttuurinen. Monet kuluttajat hakevat kuitenkin geenitesteistä ja historiasta mustavalkoisia vastauksia, vaikka tarjolla on vain harmaan eri sävyjä.

Ihmisillä on tarve ymmärtää omaa ja oman yhteisönsä alkuperää. Selkeä 1800-luvun kansallisuusajatteluun perustuva identiteetti on juurtunut syväälle ajatteluun ja myös historian tutkimukseen ja käyttöön – jopa niin, että se nähdään ”luonnollisena”. Tämän vuoksi ihmisten on vaikea ymmärtää, että yli tuhat vuotta sitten eläneet ja toimineet populaatiot eivät olleet sama asia kuin mitä nykyään ymmärretään kansoilla. Ihmisryhmien geneettinen ja kielellinen perimä ja kulttuuri eivät ole yksi yhteen eikä niistä voi johtaa suoria yhteyksiä entisaikojen populaatioista nykyisiin valtioihin. Rurikin synnyinpaikka

74. Kiinnostus tieteelliseen geenitutkimukseen näkyy myös äärioikeiston usein maskuliinisessa käsityksessä itsessään ja Hakenbeckin mukaan erityisesti tutkimukset, jotka liittyvät mahdollisiin (miehistä koostuviin) sotajoukkoihin esihistoriassa (erit. Jamnakulttuuri) herättävät kiinnostusta äärioikeiston keskustelupalstoilla. Susanne E. Hakenbeck, *Genetics, Archaeology and the Far Right. An Unholy Trinity*. *World Archaeology* 51:4 (2019), 517–527. Ks. myös Keith Wailoo, Alondra Nelson & Catherine Lee (toim.) *Genetics and the Unsettled Past: The Collision of DNA, Race, and History*. Rutgers University Press 2012. Ks. erityisesti Genetic Claims and Credibility. Revisiting History and Remaking Race. Teoksessa Keith Wailoo, Alondra Nelson & Catherine Lee (toim.) *Genetics and the Unsettled Past. The Collision of DNA, Race, and History*. Rutgers University Press 2012, 325–34.

75. Karjalaisten nimen synty. Ylilauta 20.4.2019. <https://ylilauta.org/sekalainen/98429719> (ketju on myöhemmin poistettu mutta se on tallennettu kuvakaappauksina). Rurikia käsittelevä kommentti oli suora lainaus Sammy Nymanin vuoden 2014 blogipostauksesta.

ja geenit eivät kerro mitään siitä, mitä hän mahdollisesti saavutti tai ei saavuttanut elämänsä aikana, eikä moderni geenitutkimus pysty tarjoamaan vastauksia. Samalla tavalla geenien ja synnyinpaikan ei tulisi antaa määritellä identiteettejä ulkoapäin myöskään 2000-luvulla.

Artikkelin tekijyys jakautuu siten, että Aali ja Oiva ovat tehneet tutkimuksen ja kirjoittaneet artikkelin, Ristilä on kerännyt ja työstänyt verkkoaineistot.

FT **Heta Aali** on kulttuurihistorian tutkija Turun yliopistosta. **Sähköposti:** htaali@utu.fi

FT **Mila Oiva** työskentelee tutkijatohtorina CUDAN Open Labissa Tallinnan yliopistossa. **Sähköposti:** milaoiva@tlu.ee

FM **Anna Ristilä** on väitöskirjatutkija Turun yliopiston Eduskuntatutkimuksen keskuksessa. **Sähköposti:** ankrriis@utu.fi